

● محمود أحمد محمد سلیمانی

شیخ حوسهینی قازی کوری سهید مهحمودی نهقیبی کوری شیخ ماری کوری شیخ حهسهنی گلزه زه ده به به بیچه ده چیه وه سه سهید عیسی به رزنجی .
 له دایکی شه وه شیخ ماری نودی ده بیته باپیری و «کاکه حمه دی شیخ» یش ده بیته خالی، که وابو له دایک و باوکه وه سهید نژاده مه لازاده و خانه دان و جی گه وره به . شیخ حوسهین له ریزگاری فرمانروایی چواره مین جاری نه وره حمان پشایی بابان دا، له شاری سلیمانی سالی ۱۲۰۵ی کوچی = ۱۷۹۰ی زاین چاوی به جیهان هه لینه وه هاتوته کوری ژینه وه^(۲)، له نامیزی بنه ماله به کی ئاوه ها نه جیب و خانه دان دا پیگه یشتوه و چاوی کراوه ته وه وه ده ست و دوری خوی نسیوه و چاک و خرابی لیلن جیا کردوته وه هه ره کو داب و نه رینی باوی نه ورژگاره به مبرمندان نیردراوه ته لای مه لا و دهستی به خونین کردن وه . کاتیک قورنانی پیروزو کتیه سه ره تاییه کانی باوی نه وه سه ده مه ی خونیندن، نه مجار چوته مرگه وتی گه وره وه له خونیندگای مرگه وتی گه وره دا خه ریکی خونیندن بووه، هه روا چهند حوجره وه مرگه وتی تریش - به مه به ستی خونیندن - گه راوه، هه تا له کوتایی دا له لای شیخ ماری نودی ئیجازه نامه ی عیلمی وه رگرتوهه پروانامه ی مه لایه تی و ده رس وتنه وه ی پی دراوه، نه نجا به ره سمی له لایه ن - به نه که وه کروه به مه لا و ده رس وتنه وه ی پی دراوه، نه نجا به

ره سمی له لایه ن بابانه کانه وه کراوه به مه لا و ده رس بیژی مرگه وتیک له گه ره کی سه ره قامی سلیمانی که ئیستا ناو نراوه «مرگه وتی شیخ حوسینی قازی» یان «مرگه وتی مه لا واحد»^(۳) ئیتر به ئی بران و به لیها تویی یه وه خه ریکی ده رس وتنه وه وه فیرکردن و نووسین و لیکۆلینه وه ده بی، وه کوو نه ستیره به کی گه شه دار به هه ر چوار ده وری خوی دا پرته وه به خش بووه و زانیاری بلا و کردوته وه، بویه پاشاکانی بابان زور ریزیان ئیگرتوه و برای وه زیفه ی ده رس بیژی و پیشنوژی مرگه وت، کردوشیاته به قازی سلیمانی و ئیش و کاری دادگیان پی سپاردوه، ئیتر نازناوی «قاضی» ئی تراوه خراوه ته سه ره ناوه که ی و به «شیخ حوسهینی قاضی» ناوبانگی ده رکرده له ته ک نه م وه زیفانه ش دا وه زیفه به کی تر گرینگی خراوه ته نه ستو نه ویش وه زیفه ی «کاتب الدیوان» نامه نووسی بووه له دیوانی پاشاکانی بابان^(۴)

خوالیخوشبوو ماموستا «محمد مصطفی کوردی» ده یفه ره موو: زور جار له باوکم بیستوهه ده یکووت شیخ حوسینی قازی له هونه ری نامه نووسین دا زور ده ستیکی بالای هه بوه بویه میره کانی بابان هه موو کاغه زیکی گرینگیان به نه م نووسیوه، زور جار یش که نامه که نه ئینی نه بووبی فه قی و مه لا کان لیان وه رگرتوه له به ریان نویسیوه ته وه وه کوو نمونه و ناوازه ده ستاو ده ستیان پی کرده . شیخ حوسین یه کیلک بووه له پیاوه ناوداره کانی سلیمانی و ده وره به ری، یه کیلک بووه له زاناو هه لکه وتوه کانی فرمانره وای بابان شه ره قی عیلم و نژادی تیدا کوبوته وه، زیاد له مه ش ده م و گفت و زوبان شیرین و قسه ره وان و قسه به جی بووه زور حازر جواب و زیره ک ژیرو هوشمه ند بووه توانیوه تی قسه به خاته شونیی خوی بو هه موو کورو مه جلیسک قسه ی تاییه تی خوی لا حازر بووه، له گه ل نه مه شا به سیاسی و عاقل مه ندیکی که م وینه ناسراوه به تاییه تی زور باش زانیویه تی چون قسه و گوفت و گو له گه ل میرو سولتان و فرمانره وایان دا نه نجام بدا ئوسلوب و گوفتارو دوانسی زور سه رنج راکیش بووه، زور زوو توانیویه تی به رامه بری خوی بوو بدا و ریگه ی ئی بپرته وه و رای خوی بچه سینیی^(۵)

بویه چهند جارنیک بابانه کان - وه کو سه فیرنیک - ناردوو یانه بو ئاستانه و به غدا و هه روا بو لای فرمانره و او کار به ده ستایی ده وره پشته ولاتی بابان، ته نانه ت که مه ولانا خالیدو شیخ

نوسراوو به ره می شاعیر

شیخ حسین له ماوهی ژبانی پریت و به ره که تی دا، چند شاکارنکی نه ده بی وزانستی ثابینی بو به جی هیشتون؛ چند پارچه شیعیری تهر و پاراو چند کتیبی به ناو و داو، چند ورده نوسراوی ریک و پیک و تهاو، له مانه:

- ۱ - په راوی «سراج السالکین» به په خشانی فارسی^(۸).
- ۲ - سه رگوزه شتهی «مه جنون و له یلا» به شیعیری عه ره بی^(۹).
- ۳ - سه رگوزه شتهی «صنعان و تورسا» به شیعیری فارسی^(۱۰).

۴ - «مه ولود نامه ی پیغه مبر» به په خشانی کوردی که نه میان ته قه للاو تاقیکردنه وهی دووه مه له په خشانی هونه ری به شیوهی کوردی کرمانجی خوارو و بناغه و سه ره تای په خشانی [سه جمع] یسه به شیوه کوردی یه. تیغه له به شی دووه می تم نووسینه دا به درژی باسی لیوه ده که بین.

۵ - هر وه ها چند [مقامات] و [مقالات] و [رسائل] ی هونه ری به زمانی عه ره بی که نیستا بریک له و نوسراوانه له کتیبخانه ی نه وقافی مه رکه زی سلیمانی دا پاریزراون^(۱۱) هر خوا خوشی ده زانی چند نامیلکه و نوسراوی تریشی بووه هه و تاوه، یان پی نه زاندراره. !!!

شونین دهستی شیخ حسین له رونی و بزه می کوردی دا

وه کو و تمان شیخ حسین زانایه کی ثابینی به ناویانگ و خواپه رست و خزمه تگوزار و بووه له هه مان کاتیش دا شاعیر و نووسه ریکی خاوه ن ده سه لات و زمان پاراو و بیر تیژ و قسه ره وان بووه خاوه نی خه یالیکی وردو هه سستی ناسک و سوزنکی گرم و نه زمونیکی تاییه تی بووه به وینه کیشیکی شیعیری پیشکه و توو ده ژمیردی، به زمانی عه ره بی و کوردی و فارسی و تورکی شیعیری پر سوزو نه ندیشه ی چراندون و نه ده بی کوردی ده وله مه ند کردوو، به لکوده توانین بلین بناغه ی نه ده بی کوردی به دیالیکتی کرمانجی خواروو - ناوچه ی سلیمانی - دارشتوو چه ند سالیک پیش ماموستا [نالی و سالم و کوردی] شیعیری به و شیوه دیالیکته نووسیوه، یان هیچکه نه بی له ته که نه وان دا به م شیوه زاراو یه شیعیری

مارفی نودی له به کتری دل نیگه ران بوون و نيزاع و کیشه بیان که و توتته نیوانه وه و به سه ردا مه ولانا خالید چووه ته به غداو دواپی شیخ مارف ویستویه تی ناشتی بکاته وه، هر شیخ حسین هه لیژ یردراو که له گه ل شیخ نیساعیل به رزنجی دا بچن بو به غداو و توویژ له گه ل مه ولانا خالید دا بکه ن و تم ناگه ر بکوژینه وه^(۱).

سه یر نه وه بووه شیخ حسین بوهر شتی چووی زور زوو بو میسه ر بووه هه موو جاری سه رکه وتی به ده ست هیناوه.

هر وه ها مه شهووره که شیخ حسین زور حزی له سه فه رو هاتوو چو بووه، زور شه یدای دیتی ولتان و گه شت و گوزار بووه، بو یه زور گه شتی هه نده رانی کردوه.

نه لین: جاریکیان سالی ۱۲۶۹ ک = ۱۸۵۳ ز له گه ل کاکه حمه دی شیخ دا - که خالی بووه - سه فه ری به غدا بیان کردوه به میوانی لای شیخ موحه مده دی فه یضی زه هاوی دابه زیون عه بدولباقی نه لعمه ری؛ که له شاعیر نه و کاته ی عیراق دیده نی لی کردوون، چونکه دوستانه تی و ناسیاوی به کی گه رمی له گه ل شیخ حسین دا هه بووه هه رکه عه بدولباقی ده گاته لایان به سه ری بی یه وه تم شیعه ریان بو ده لی و به خیره اتیان ده کاو ده لی:

شرف بغداد کما شرف ال عمرش بنعلی جلدك الاعلی
شیر شیخ حسین خیرا به م دوو دیره شیعه ره و لامی
عه بدولباقی ده داته وه و ده لی:

جسمی بجمیعه بحق الباقي في الحب غدا منازل الأشواق
أما خلدي فقد غدا ذالهب من فرقتكم فكيف حال الباقي؟

حاجی مه لا ره سولی دلیله [موخلیس] شیخ حسین به رامه ر به کاک نه حمه داده نی و ده لی

مه دینه ی مولکی بابان [موخلیس] یه عنی سوله یمانی که جینی دوو حه زه تی وایی، نه بی وه که عه تولایی شیخ حسین به م جوژه رۆزگاری به سه ر برده هه تا سالی ۱۲۸۵ ی ک = ۱۸۶۸ / ۱۸۶۹ ی ز له سلیمانی بوذوا جار چاوی لیک ناوه و دنیا ی به جی هیشته چوته جیگای حه قی خوی له گردی سه یوان نیژ راوه هه زار ره حمه ت له گوری^(۷).

وتوو. ئەمەش راستی یەكە وە حەقیقەتێكە پێویستە نووسەرانیان لە كاتێ لێكۆڵینه وەو شیکردنە وە قوتابخانە ی نالی و سەرەتای سەرەلدا نی شیعری كلاسێکی كوردی بە شیوێ کرمانجی خوارو پەنجە ی بو رابکیشن و لەبیری نەكەن و مافی خوی بدەنی!!

هەر چەندە داھێنان و قول بونە وەو هونەراییەتی و رابەراییەتیە کە هەر بو ماموستا «نالی» دەچەسێ و هیچ کەس گۆی هونەری لێ نەبەردۆتە وەو تا ئێستا گەلی کورد شاعیرێکی تری وەکو «نالی» لەو شیوێ شیعردا تێدا هەل نەکە و تۆتە وە!! بەلام ناگۆنجی و رەوانی یە کە بلێن: قوتابخانە شیعری بابان لە پریکا وەکو و قاجک هەل تۆقیو تە وەو لە سەر دەستی [نالی] سەری هەلدا وە بێ پێشەکی و تاقیکردنە وە ی شاعیرانی تر [نالی] یە کە سەر ئەم شیعەرە بەرزانی هینا وە تە ئاراو، ئەمە شتێکە عەقل وەری ناگری.

کە واپوو دەبی - پێش نالی و لە گەل نالی دا - چەند شاعیرێکی تر دە میان بو ئەم جۆرە شیعەرە برویی و خۆبانیان تێدا تاقی کردبیتە وە بریکیان لە تاقیکردنە وە کەدا سەرکە و تۆسون و بریکیشیان فیش!!

تا لە ئەنجام دا نالی - بە و ئەزمونە هونەراییەتی خوی - قوتابخانە شیعری یە کە ی گە یاندۆتە ئە و پاپە بەرزە ی کە ئە مرۆ ئێمە دە یسین. گومانیشم لە وە دا نی یە کە یە کێک لە و شاعیرانی پێش نالی دەستی بو ئەم جۆرە شیعەرە بردی و خوی تێدا تاقی کردبیتە وە و سەرکە و تۆش بووی شیخ حوسینی قازی یە!!!!

جا هەر چەندە شیعەرە کانی شیخ حوسین - وە کو و هەموو شیعری شاعیرانی ئە و سەر دەمە - هەر باسی زولف و خال و چاوی رەش و بروی کە وان و گەردن و بالای بەرزو قەدی باریک و شوش و ئە و جۆرە مانایانە دە کەن و لەم چوار چێو دەرنە چوون، بەلام لە رووی هەست و سۆزو ئەزمون و ئەندیشه وە تا بلی ی بەرزو ناسک و پەرسۆزو عاتیفەن، تابلوی جوان و وینە ی شیعری رەنگاو رەنگ و مانای قول و وردیان لە خوگر تەو، بە جۆرێک دە توانین بلێن: شیعەرە کانی نمونە ی شیعری سەرکە و تۆو کامل و پەرمانا و ریک و پیکن.

بەلام ئایا ئەم عەشق و ئە وینە ی شاعیر عەشق و ئە وینێکی راستە قینە یە و هەل تۆلۆ وە لە دەروینێکی سەرکەش و پەرسۆزو هەستیکی دلدا ری واقعی یە!! یان لا سا کردنە وە و خو

تاقیکردنە وە یە کە ی روالە تیبە!! بە راستی وە لایمی ئەم پەرسیارە هەروا بە ئاسانی لێرە دا نادریتە وە، چونکە پێویستە ئێمە میژووی دانسانی شیعەرە کان بزاین، هەروا بو مان روون بێتە وە کە ئەم شیعرانە زاده ی چ تە مە نیک ی شاعیرن و لە چ کات و زرو فیک دا ئەم شیعرانە ی بو هاتوو.

لە تەک ئە مە شا گەرە کە بزاین تا خو شاعیر دلدا ریکی تایبە تی هەبوو کە کاری لە هەست و دەروونی کردی و ئە مێش بەم شیعرانە کە ف و کولی دەرونی خوی هە لێرشتی و بە مە تۆزیک ئەم و مزی خەم و خە فە تی لە خوی رە و اند بێتە وە!!!!

نازناوی شاعیر

وە کو و لە کوتایی شیعەرە کانی دا دە رده کە و ی دیارە کە شیخ حوسین نازناوی [بیمار] ی بو خوی هە لێر اردو وە شیعەرە کانی خوی بی مۆر کردون. وە کو دە شزاین مستە فا بە گی کوردیش بو ما و یە ک نازناوی [بیمار] بوو بو بری لە شیعەرە کانی ئەم نازناوی داناو، ماموستا حە مە بو ر لە کا غە زیکا بو ی نووسیووم کە شاعیرێکی تریش هە بسوو خە لکی ناوچە ی قەرە داخە و نازناوی [بیمار] ی بو خوی هە لێر اردو. بە لام ناوە سەر کێ کە ی بو نە نووسیووم. بە راستی جیا کردنە وە ی شیعری مستە فا بە گە - ئە وانی ی بە نازناوی بیمار نووسراون - لە شیعری شیخ حوسین کاریکی ئە مستە مە و وا بە ئاسانی ئە نجام نادری!!!!

پێش ئە وە ش ئێمە سەر راگۆنیز کردنی چەند پارچە یە ک لە شیعەرە کانی شاعیر دە مە و ی ئە وە بلیم: کە شیخ حوسین شیعری کوردی زۆر بوو زو ریشی فە و تساو ماموستا شیخ و محمدە ی خال دە فە رموی زۆرم شیعری ئە و - واتە شیخ حسین - لایە، واش بە تە ما بوو نو سینیکی دور و دریزی لە سەر بنووسی بە لام بە داخە وە تا ئێستا بو ی نە کرا وە تازه بو شی ناگری^(۱۲)

ئێستا ش وای پێنج پارچە شیعری شاعیر - بو نمونە - دە خە یە بەرچاو، هیوادارین رۆژیک بی شیعری شیخ حوسینی قازی لە دوو تۆنی دیوانیکی خنجیلانە دا چاوی خوینە ران روون بکاتە وە و کە لینی خوی لە کتیبخانە ی کوردی دا پربکاتە وە، هەر کە سیکیش ئەم کارە پێرۆزە بخاتە ئە ستوی خوی بە ندە

به پیری تواناوه یارمته دی ددا .

ماموستا همه بور - که بوئم نووسینه زور یارمته دی دام -
رؤزی ۱۹۸۸/۴/۹ له به غداوه ته له فوونی بوکردم وتی : [له
سالانی چله کان دا له لای میرزا عهبدویره حمدانی بانه می
که شکوئیکم دیوه پینج سه د لاپه ره یه که ده بو سه یسد
مه محمودینک یان نه حمدی نه قیب نویسیو یوه وه زور شیعو
به ره می شیخ حوسینی قازی تیدا بوو . . .] خورگه نه و
که شکوله ش سه ری هه لده دایه وه !! ؟
نه مه ش ده فی پینج پارچه شیعه ره کانه ^(۱۳) .

په نجه ، بو ته صویری نه برؤت په پیره وی مانی ده کا ^(۱۴)
خامه ، بو زنجیری گیسوت عه نیه نه فشانی ده کا ^(۱۵)
قوتی روجه لیه که ت یاقوت وها ناودار نیه
مه منعی بازاری عه قیق و له علی رومانی ده کا ^(۱۶)
دل به نه شته می عه کسی مهستی چاوه که ت «لا یعقل»
بو که بایی جه رگه و دل لیوت نه کدانی ده کا
گه ره له پده دی نازه وه ناوازی تو بگریته گوی
طوطی می شیرین زوبان ناوازی خوشخوانی ده کا
لیوی یاقوت نگینی خاتمه می نادر ظوهوور
موری دهستی ناصه فه نه مری سوله یمانی ده کا ^(۱۷)
سا هزار جارت ده خیل بم حهرفی به دکار مه شنه وه ^(۱۸)
هه ره که سی باسم بکا پهی بیژه شه یسانی ده کا ^(۱۹)
که س نیه نه شوخه حالی کا له سوزه ی ناته شم
پهی بلین «بیماره» له عه شقت وا غه زه لخوانی ده کا .

ته ماشای گوی زه نه خدانت ده لئی نارنجی به غدایه
نیگاهی چاوی فه تانت ده لئی ناھووی صه حرایه
به صوره تخانه : رو خسارت ، به نه بروی قه له مکیش ^(۲۰)
ده لئی صه فحه می سطووری موصه فی «طاسین و طاهایه» ^(۲۱)

یه قین نه مرو ووه کوو یوسف نیقابت داوه ته لاوه
که بهم ره ننگه له هه ره شو شورش و فریادو غه وغایه
سه راپای قامه ت بهس دل به ره ره عتاوو مهوزوونه
به مه حبویی یو مهوزونی ده لئی سه روی دل آرایه
فیدایی شه که کهری لیوت شیغایی دهردی «بیماره»
ده هانی قه نده قینت پر له مرواری می دهریایه ^(۲۲)

نیگاهی جادوانت باعیشی تاراجی نیمانه ^(۲۳)

ته به سو مکردنی لیوت رفانیده می دل و جانه ^(۲۴)
دو زولفت دوو شه می ده بجووره دوو نه برؤت هیلالی نه و ^(۲۵)
د ره خشنده و مونه ووه ره ، عارضت وه که ماهی تابانه ^(۲۶)
له جه سرت یوسفی گو مگه شته می نوری جیهان بینم ^(۲۷)
فیراق و ماتو نه ندووه می دل وه که پیری که نه عانه ^(۲۸)
دل می بیسمیل له سینم دا به نه وعی ده ست و پهی ده کوتی
ده لئی کو شته می له زیر تیغی قه صایی جه ژنی قوربانیه
له جوشی نه شکی خونینم سه راپا گولگوله جیسم ^(۲۹)
یه قین دیسان دل می «بیماره» زه ده می سو فاری مورگانه .

له سه ودای فیر قه تت رفؤم ووه کوو زولفت شه وی تاره ^(۳۰)
به یادی چاوی بیمارت دل م دائیم برینداره
که یادی پیره هه ن نالی ده که م دل وا به تاو ده گری
سورشکی جوشی گریانی چاوم نه وعی گولناره
له فیر قه ت نه وگولی باغی به هاری عاریفی یارم
دل می سه ودازه دم دائیم ووه کو نه می هه ره به هاواره
مه گه ره باعیش به هیجرانه ، وها لیلاره بینایم
که وا رفؤزی روناک نه مرو له پیش چاوم شه وی تاره
نه گه ره ناھم کلوه گیری له ده ورم شین بکه ن یاران
هه موو شه و ده فعه می نه م عیله ته قانونی «بیماره» ^(۳۱)

دل م نایه بلیم : نه م چه تره نیم چینه عه ره قچینه
وه کو طاووسی هیندو شاهینی سه رسه ووزو شیرینه
ره م وراگردن و وه ستانه وروانی دوو باره ت
به ته رزی ناھووی ووه حشی چه ریده می ده شتی ماچینه
صه فی مورگان به جه معیه ت له گه ل قهوسی بروو چاوت
ده لئی : تیرو که وان و ته رکه ش و بارام و په روینه
نه گه ره ته صویری شیرینی موقابیل که م به مه نظه ردا

له لای شیرین شوناسان هه ره کو طاووسی پورچینه
به یادی گوشه واره می ره نگی لوئلوئی طه لاکارت
سروشکی قه طره بارانی دوو چاوم نه قش و په روینه
به سو فاری موژه و په یکانی تیری هینده «بیماره» م
که نارم هه ره ته رف تیفکره وه که گولیکی خونینه

پهراورد کراون به که شکولی مینای شکسته بهرگی په کم [ل ۲۵۰] همدل
 که شکولی [نوسراوی په ریشان] ل ۳۳۷ - ۳۳۸ که ماموستا همه بور به فوت
 بوی ناردووم. ماموستا ته ویشی بو نویسیوم که دقن نم شیمرانه
 که شکولستان، بهرگی دووم «به شی بابان» بش دا هن که نیته لای ماموستا
 «محمد علی» قهراخی ن. همدل نو پارچه شیمره ی که به «په نجه بو
 تصویری ... هند» دست یی ده کاله [ژین] ی ژماره [۱۳۳۷] هند
 بلا وکسراوه ته وه. نو پارچه یه ش که به [نیگهای جادوانت ... هند]
 دست یی ده کاله [ژین] ی ژماره [۹۱۷] ی سالی ۱۹۴۸ دا بلا بوته وه.
 ۱۴ - مانی: وینه کیلیکی به ناویانگی نیرانی بووه. له روزگاری به همرام
 به کمی ساسانیدا له بهر درگای شاری جوندیسا بوردا هلیان واسی.
 ۱۵ - عنبهر: گیایه کی بون خوشه. عنبهر نه فشان: کینایه به نویسی
 وه صف و سنا ی جوان و شیمری نایاب
 ۱۶ - عقیق: نافیق جوړه بهردیکی به قیمته زورتر دکریته نفیسی نه موسیله
 له همدو جوړه بهرگی هیه به لام جوان ترو به به هاستریان ته وه به که رنگه
 سوری مهیله و ناله. له عل: بهردیکی سوری گرانه هایه له کان درنه هیتری
 ۱۷ - ناهف: مه بهستی ناهفنی بهرخیای وه زیری حه زره نی سلیمان
 ۱۸ - [به دکار]: له نوسخه کانی ماموستا همه بوردا نوسراوه [ناکس]
 ۱۹ - [پری بیزه]: نوسخه ی نه وقاف، [پن شوبه] نوسخه ی همه بور
 ۲۰ - [قهله مکیشت]: نوسخه ی نه وقاف، [قهله مکار] نوسخه ی همه بور
 ۲۱ - طاسین و طاهیا: دوو سوږه نی فورشان، له نوسخه ی همه بوردا
 [یاسین و طاهیا] نوسراوه نه و کاته وه کوو دوو سوږه نی فورشان دوو ناوی
 پیغه به ریش.
 ۲۲ - فندقیق: به نندق، جوړه بهردیکی وه کو گویز وایه به لام چوکره
 ۲۳ - [جادوانت]: له نوسخه ی همه بوردا نوسراوه [جادوانت] له «ژین» ی
 [۹۱۷] نه تم نیوه دیره ناوا نوسراوه.
 «نیگاهی چای جادوت بهرزه نی کاروانی نیمانه»
 ۲۴ - [ره فانیده]: له نوسخه ی همه بوردا نوسراوه «نایه»
 له [ژین] ی ژماره [۹۱۷] دا تم نیوه دیره بهم جوړه یه.
 «شکر خنده ی دوو لیت پیوه ندی دل و جان»
 ۲۵ - دوو زولفت، له [ژین] ی ژماره [۱۹۷] دا «سیه زولفت» تم نیوه دیره
 له نوسخه ی همه بوردا بهم شیوه یه «دوو زولفت دوو شوی دیجور و نه برت
 هیلالی نه»
 ۲۶ - «له ژیر سایه ی هیلالا رومنت وهک ماهی تابانه» ژین / ۹۱۷
 ۲۷ - «له حمسرت یوسفی گومگمشته کویرای بیچاوما هات» ژین / ۹۱۷
 ۲۸ - «له نه ندوه فیراق و ماته ما دل پیری که نمانه» ژین / ۹۱۷
 ++ بیسمیل: واته حه یوانی سر براو که پیش گیان در چوونی لنگه فرنی دهکا.
 ۲۹ - هیسم له دستنوسه که دا [جهم] نوسراوه.
 له [ژین] ی ژماره [۹۱۷] دا تم نیوه دیره بهم جوړه یه [بهرنگی نه شکی خوینیم
 سرایا گولگوله باخم].
 ۳۰ - «له سودای فیرقه مت» له دستنوسه ی کتیخانه ی نه وقاف دا نوسراوه
 [سوار فیراقت] لیره دا نوسخه ی ماموستا همه بور، م هه لیزارد.
 همدل چهند ورده جیاوازی تریش هن به پیوستم نه زانی بیانخه روو.
 ۳۱ - قانون: وه کو به مانا «یاسایه» نامیرکی موسیقاشه.

۱ - الشیخ معروف النودهی البرزنجی دانراوی شیخ محمدهدی خال ل ۸۳
 همدل شه جهره ی شیخه کانی گله زرده دستنوس له کتیخانه ی نه وقافی
 مرکز ی سلیمانی، شایانی یاسه که ماموستا محمدهدی مه لا که ریم له
 پهراویزی نویسیکی دا له گوفاړی کوری زانیاری کوردی بهرگی هه شتم لاپره
 / ۲۰۰ دهلی شیخ حسین کوری سید محمدهدی کوری شیخ مارفی
 نودی به دپاره تمه هه له به و راستیه که ی نه وه به که نیمه نویسمانه ماموستا لی
 تیک جووه.
 ۲ - درباره ی میژووی له دایکیوونی شیخ حسین وله دنیا در چوونی جهند
 جیاوازی به که هیه، نه و تا تاریخ السلیمانیه وانحائها، وه رگریانی مه لا جه میل
 روز به یانی لاپره / ۲۴۶ سالی له دایکیوونی دانواوه به / ۱۲۰۵ ک ۱۷۹۰ ز
 میژووی له دنیا در چوونیشی به / ۱۲۸۵ ی کوچی ۱۸۶۸ / ۱۸۶۹ ی ز دانواوه
 روزنامه ی «ژین» ی ژماره [۱۳۳۷] ی ۱۹۵۷ / ۳ / ۲۱ همدل نه وه ی [تاریخ
 السلیمانیه] ی نویسه پهراویزی و گوفاړی کوری زانیاری، یش بهرگی ۲۰۰ / ۸
 همدل میژووه ی نویسه به لام ماموستا شیخ محمدهدی خال له کتیبه و الشیخ
 معروف النودهی، ل ۸۳ دا سالی له دایکیوونی به / ۱۲۲۵ ی کوچی ۱۸۷۵ ی
 زانیانی دانواوه همدل له گوفاړی کوری زانیاری ژماره [۱] بهرگی سیم ل ۶۷۹
 سالی له دنیا در چوونی به ۱۲۹۲ ی کوچی نویسه. ماموستا مه لا
 عبدالکه ریم، یش له کتیبه و علملوانا، دا ل ۱۷۴ همدل نه وه ی ماموستای
 [خال] ی راگو یز اووه.
 ۳ - التعریف بمسجد السلیمانیه / ملا محمد القزلی ل ۵۲.
 ۴ - زور به ی تم فسانم له ماموستای خوالیخوشیوو: «محمد، مصطفی
 کوردی، پیسووه له م باره زوری سرگوروشته له لاپو، همدل له [ژین] ی
 ژماره [۱۳۳۷] دا نیشاره بوقسه ی خوشی شاعیر کراوه، بو نمسونه ده لاین
 رفوزیکی ساردی زستان قوتایه کی خوی ده نیری بویشیک قوتایه که دهلی
 فوربان! گو رویم له یی دایه «یم ده چی» شیخ حسین دهلی: نه گدر زورت
 یی بیچی زورت یی ده چی نه گ... ی بیچی که مت یی ده چی!
 ۵ - همدل سرچاوه.
 ۶ - کتیبه و الشیخ معروف النودهی البرزنجی، دانراوی شیخ محمدهدی خال ل
 ۸۳.
 ۷ - تاریخ السلیمانیه وانحائها همدل سرچاوه [الشیخ معروف النودهی]
 همدل سرچاوه.
 ۸ - نوسخه ی کی تم کتیبه دستنوسه له کتیخانه ی نه وقافی مرکز ی دا هیه به
 «ماره»
 ۹ - گوفاړی کوری زانیاری / مخطوطات محمد الخال ژماره [۱] بهرگی [۳
 لاپره / ۶۷۹].
 ۱۰ - الشیخ معروف النودهی / محمد الخال ل ۸۳ «ژین» ژماره ۱۳۳۷.
 ۱۱ - دستنوسی ژماره [۳۴۷۷ - ۳۴۷۷] له کتیخانه ی نه وقافی مرکز ی
 سلیمانی.
 ۱۲ - الشیخ معروف النودهی همدل سرچاوه ل ۸۳.
 ۱۳ - شیمره کان راسته و خوله دستنوسی ژماره [۳۶۱۷] وه رگریاون نه مجار